

18. Prehľad mariologických dogiem

written by doc. Štefan Paločko | 20. februára 2021

Ikona krásnobrodskej Bohorodičky

[doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.](#)

Súhrn: Môže sa zdať, že mariológia zastáva akési druhotné miesto medzi ostatnými vieroučnými témami. No bez nej by sme nemohli hovoriť o úplnom Poklade viery, ktorý nám Kristus odovzdal, a tak by sme nemohli disponovať plnosťou pravdy, ktorú nám Kristus chcel pred dvetisíc rokmi zjaviť. Zároveň treba poznamenať, že učenie o Márii nemá len celebratívny význam, ktorým sa vzdáva úcta Božej Matke, ale Kristus na Márii ako na prototypu kresťana ukazuje svoje plány s človekom.

Kľúčové slová: Bohorodička. Vždy Panna. Nepoškvrnené počatie. Nanebovzatie.

V histórii Cirkvi došlo štyrikrát k vyhláseniu neomylnnej definície, ktorá sa priamo týkala Presvätej Bohorodičky. Prvýkrát sa tak stalo v piatom storočí, kedy bol Márii potvrdený titul Bohorodička.

Problém vznikol za čias Theodora z Mopsuestie (+428), ktorý pri pohľade na Krista robil rozdiel medzi tým kto prijíma človečenstvo (– Boh) a tým, kto je prijatý (– človek). Jeho žiak, carihradský biskup, Nestorios nadviazal na túto náuku a hlásal teológiu, ktorá viedla k záverom, podľa ktorých sú v Kristovi dva subjekty-osoby: ľudská a božská. Podľa neho je rozdiel medzi Božím Synom a Ježišom z Nazareta. Hoci Nestorios výslovne nehovorí o dvoch osobách (hovorí o dvoch prirodzenostiach) predsa spôsob jeho reči naznačoval, že v Kristovi sú dva subjekty. Nestorios bol totiž vo svojich vyjadreniach nedôsledný. Problém zaviniť aj fakt, že v tej dobe sa prísne ešte nerozlišovalo medzi pojmi osoba a prirodzenosť, a taktiež sám Nestorios rozvíril spor tým, že odmietol nazývať Máriu Bohorodičkou a namiesto toho ju volal Kristorodičkou, akoby tá bytosť, ktorú Mária porodila, nebola Bohom, ale od Boha odlišným subjektom-osobou. V tom prípade medzi Kristom a Bohom musí byť rozdiel.

Nestorius popieral tzv. COMMUNICATIO IDIOMATUM – pripisovanie božských aj ľudských činností tomu istému subjektu. Stvorenie, večnosť, všemohúcnosť sa podľa Nestoria môžu pripisovať jedine Logosu = Bohu a narodenie, utrpenie smrť jedine Kristovi Ježišovi = človeku.

To má, samozrejme, katastrofálne soteriologické dôsledky, pretože dôsledne zoberúc Nestoriovu náuku znamenalo by to, že všetky úkony, ktorými by sme mali byť spasení (utrpenie, smrť, zmŕtvychvstanie) nemožno pripísať Bohu (Boh trpieť nemôže – jeho božská prirodzenosť to neumožňuje), ale od Boha odlišnému obyčajnému človeku akémusi Ježišovi z Nazaretu (obyčajný človek však nemôže byť Spasiteľom sveta, jeho činy nemôžu mať univerzálnu hodnotu).

Nestoriovu teológiu napadol patriarcha Alexandrie Cyril Alexandrijský, ktorý si najprv vymenil s Nestoriom niekoľko listov. Tento spor napokon viedol ku Efezskému koncilu roku 431. Po dramatickom priebehu sa presadila jednosť subjektu v Kristovi a tak aj oprávnenosť pripisovania božských aj ľudských činností a charakteristík jednému subjektu – druhej božskej osobe. Takto aj narodenie Božieho Syna sa teda udialo Máriou, a tak je správne nazývať Máriu Bohorodičkou.[\[1\]](#) **„Ak niekto nevyznáva, že Kristus je skutočne Bohom a že preto svätá Panna je Bohorodičkou – lebo ona podľa tela porodila z Boha pochádzajúce Vtelené Slovo – nech je exkomunikovaný“** (DS 252).

Druhou mariánskou dogmou bolo potvrdené trvalé Máriino panenstvo.

Máriu „vždy Pannu“ výslovne zdôrazňuje V. všeobecný koncil – II. konštantinopolský a IV. Lateránsky koncil (r.1215). Uvádza ho aj Lateránska synoda (r.649) a túto vieroučnú pravdu rozvádza a upresňuje, keď tvrdí, že Mária bola Pannou pred pôrodom, počas pôrodu aj po pôrode.

Panenstvo pred pôrodom nebolo otázkou prakticky žiadnej diskusie. Písmo o tom jednoznačne hovorí: „...prv, ako sa zišli, ukázalo sa, že počala zo Sv. Ducha“ (Lk 1,34). Na Máriinu otázku, ako počne, keď nepozná muža, anjel jej vysvetľuje, že ju zatieni moc Najvyššieho a počne zo Sv. Ducha.

Panenstvo počas pôrodu potvrdzujú Otcovia Irenej, Klement Alexandrijský, Origenes, Ambróz, Hieroným, Augustín. Popierali ho Tertulián a Jovián (odporca pannenského ideálu). Dogma hovorí o tom, že Máriina telesná integrita nebola pri pôrode porušená. Pápež Pius XII. v encyklike *Mystici Corporis* poznamenáva, že Mária dala Kristovi život pri „podivuhodnom“ pôrode.

Panenstvo po pôrode Písmo potvrdzuje len nepriamo. Kristus zveruje svoju matku Jánovi, čo predpokladá, že nemá ďalších

súrodencov. Jej panenstvo po pôrode potvrdzujú Origenes, Ambróz, Hieroným, Bazil Veľký, Augustín.[\[2\]](#)

V 19. storočí sa uzavreli diskusie ohľadom nepoškvrneného počatia Bohorodičky. V Apoštolskom liste pápeža Pia IX. Ineffabilis Deus z roku 1854, v ktorom je vysvetlená celá príprava vyhlásenia dogmy o Nepoškvrnenom počatí Bohorodičky. Pápež tvrdí, že najprv ustanovil komisiu odborníkov, ktorá mala za úlohu starostlivo skúmať všetko, čo sa týka tohto učenia o Nepoškvrnenom počatí.[\[3\]](#) Ak si uvedomíme, že pápež svojím darom neomylnosti neobjavuje nové učenie, ale bezchybne rozoznáva, čo je skutočne Kristovo učenie a čo nie (porov. DS 3069-3070), potom sa zdá jasné, že pápež pátra ani nie po tom, či učenie o Nepoškvrnenom počatí vždy zastávala celá Cirkev, ale či existujú historické doklady, ktoré by dosvedčovali, že toto učenie bolo v Cirkvi prítomné, hoci by bolo zastávané aj menším počtom ľudí oproti mienke mnohých a to i vzdelaných teológov.[\[4\]](#) Pius IX. vo svojom spomínanom Apoštolskom liste potvrdzuje, že tieto výskumy ukázali, že existujú úctyhodné historické svedectvá, ktoré svedčia o tom, že náuka o Nepoškvrnenom počatí v Cirkvi stále existovala a jej pôvod sa pripisoval Zjaveniu zachovanému v Apoštolskej tradícii.[\[5\]](#) Rozlíšiť s neomylnou istotou, či táto náuka skutočne pochádza z Apoštolskej tradície, alebo jej to len neprávom niektorí kresťania pripisovali,[\[6\]](#) je úlohou pápeža. On mocou Svätého Ducha, ktorá mu bola udelená (porov. DS 3074), dokáže správne rozoznať, ktorá z mienok prítomných v Cirkvi je pravdivá a zachovaná citom pre Božiu pravdu, ktorý je v Cirkvi vždy prítomný.[\[7\]](#)

Úlohou teológov, na ktorých sa pápež môže obrátiť pred definovaním dogmy, môže byť aj podávanie návrhov na presnú formuláciu dogmy. Jedna vec je totiž vyhlásiť pravdivé učenie, a druhá vec je čo najzrozumiteľnejšie a pokiaľ možno nadčasovo ho sformulovať. Práve vďaka správnym a jasným formuláciám sa môže predísť rôznym nedorozumeniam a falošným interpretáciám dogmy.

Napokon pápež **Pius IX.** vo svojom spomínanom Apoštolskom liste tvrdí, že sa rozhodol rozoslať encykliku všetkým katolíckym biskupom, v ktorej sa ich pýtal na to, čo si myslia oni aj im zverení veriaci o možnosti definovať učenie o Nepoškvrnenom počatí. Pápež sa však nezmieňuje o tom, že by názor veriacich, ktorý sa chystal zistiť, mal rozhodovať o tom, či táto náuka je pravdivá, alebo nie. Tvrdí, že mu ide skôr o to, aby vyhlásenie tohto učenia bolo čo najslávnejšie.^[8] Podľa toho možno tvrdiť, že pápež sa môže rozhodnúť, kedy a za akých okolností dogmu vyhlási. Niekedy môže usúdiť, že je potrebné vyhlásiť ju navzdory veľkému odporu, aby tak pevne zakotvil pravé učenie,^[9] inokedy môže usúdiť, že vhodný čas pre vyhlásenie niektorej pravdy nastane práve vtedy, keď by mala byť takáto dogma prijatá s všeobecným nadšením. V prípade, že by pápež **Pius IX.** od veriacich dostal k svojmu zámeru definovať učenie o Nepoškvrnenom počatí odmietavé stanovisko, zrejme riešením tohto stavu by nebolo ustúpenie od vyhlásenia dogmy, ale oddialenie tohto vyhlásenia, kým veriaci katolíckej Cirkvi neprejdú správnu katechézou, aby mohli byť správne disponovaní prijať túto pravdu viery, a tak aby vyhlásenie dogmy bolo skutočne čo najslávnejšie, ako si to pápež priaľ.

Dogma znie takto: „**Na počesť svätej a nerozdielnej Trojica, na ozdobu a poctu panenskej Bohorodičky, na povznesenie katolíckej viery a vzrast kresťanského náboženstva, autoritou nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a našou vlastnou autoritou vyhlasujeme, oznamujeme a definujeme: učenie, že preblahoslavená Panna Mária v prvom okamihu svojho počatia bola jedinečným milostivým privilegiom všemohúceho Boha, s ohľadom na zásluhy Ježiša Krista, Spasiteľa ľudského pokolenia, uchránená od akejkolvek poškrvny dedičného hriechu, je od Boha zjavené, a preto ho musia všetci veriaci pevne a stále veriť.**

Kto by sa preto – čo nech odvráti Boh – opovážil zmýšľať inak, než sme definovali, nech vie a nech si stále uvedomuje, že je

vlastným rozsudkom odsúdený, že vo viere stroskotal a odpadol od jednoty viery; ďalej že ak sa opováži slovom alebo písmom, alebo akýmkoľvek vonkajším spôsobom dávať najavo svoj názor, tým samým činom podlieha trestom stanoveným v práve.“

Mária teda tiež potrebovala Spasiteľa, nezachránil ju však z hriechov, ale pred dedičným hriechom ju uchránil.

Zatiaľ poslednou mariánskou dogmou bolo potvrdenie Máriinho nanebovzatia.

Táto dogma bola vyhlásená v apoštolskej konštitúcii **Munificentissimis Deus** pápežom Piom XII. v roku 1950:

„Keď sme sa teda opätovne a vrúcne modlili k Bohu a vzývali Ducha pravdy, vyhlasujeme, oznamujeme a definujeme na oslávenie všemohúceho Boha, ktorý preukázal Panne Márii svoju osobitnú láskavosť, na počesť jeho Syna, nesmrteľného Kráľa vekov a víťaza nad hriechom a smrťou, na zväčšenie slávy jeho vznešenej Matky a na radosť a plesanie celej Cirkvi, autoritou nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a autoritou našou vlastnou, že je Bohom zjavená dogma: Nepoškvrnená vždy panenská Bohorodička Mária bola po završení svojho pozemského života s telom i dušou vzatá do nebeskej slávy.

Kto by sa – čo nech odvráti Boh – túto pravdu, ktorú sme definovali, opovážil popierať alebo vedome o nej pochybovať, nech vie, že celkom odpadol od katolíckej viery, čo znamená, že takýto človek prepadne hnevu všemohúceho Boha.“

Niekedy sa uvádza, že posledné dve mariánske dogmy majú jednoznačne celebratívnu povahu, teda jedná sa len o definovanie Máriiných výsad,[\[10\]](#) čo vlastne v konečnom dôsledku znamená, že ich vyhlásenie nebolo nevyhnutné, a tak ak niektorý kresťan odmieta tieto pravdy, nemožno o ňom tvrdiť, že mu chýba kresťanská viera.[\[11\]](#) Hlbšia teologická reflexia však ukazuje, že ani posledné dve mariánske dogmy nie sú len Máriinou oslavou, ale vrhajú jasnejšie svetlo do

trinitárnej teológie, do soteriológie, do eschatológie aj do ostatných dogmatických oblastí, [12] a tak ich neprijímanie nevyhnutne nesie so sebou pokrivený, deformovaný a teda falošný obraz o Bohu a jeho dielach. Zrejme to mal na mysli pápež Pius IX., keď vo svojej vieroučnej definícii o Nepoškrvnenom počatí Bohorodičky uviedol, že „ak by sa teda niekto (Boh nech tomu zabráni) opovážil zmýšľať odlišne od toho, čo sme My definovali, nech vie a nech si stále uvedomuje, že svojím vlastným úsudkom sám seba zavrhuje; že stroskotal vo viere (...).“ [13] Podobne pápež Pius XII. pri definovaní dogmy o Nanebovzatí Bohorodičky vyhlasuje, že ten, kto odmieta túto vieroučnú pravdu, odpadol od božskej a katolíckej viery, čo znamená, že takýto človek prepadne hnevu všemohúceho Boha. [14]

Článok bol publikovaný v: *Prehľad mariologických dogiem, Collectanea lectionum theologicarum I [elektronický zdroj], Warszawa : Wydawnictwo Jednosc w różnorodności, 2017, CD-ROM, s. 67-74, ISBN: 978-83-947394-3-0.*

Použitá literatúra:

SV. PÍSMO STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA. Trnava : SSV, 1996.

DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A.: *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum*, Freiburg Br. 1965 (DS).

KANDERA, P.: *Boh Vyhupiteľ*. Košice : 1992.

PIUS IX.: Apoštolský list INEFFABILIS DEUS (1854). In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*, Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000.

PIUS XII.: Apoštolská konštitúcia *Munificentissimis Deus*(1950). In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*, Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000.

POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*, Kostelní Vydří :

Karmelitánské nakladatelství, 2004.

[1] Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří : Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2006, s 137-144.

[2] Porov. KANDERA, P.: *Boh Vyhupitel*. Košice : 1992, s. 210-216.

[3] Porov. PIUS IX.: Apoštolský list INEFFABILIS DEUS (1854) 19. In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, s. 38.

[4] Práve učenie o Nepoškvrnenom počatí prešlo v Cirkvi obdobím, kedy ho veľkí teológovia od sv. Augustína až po Tomáša Akvinského mali problém prijať. Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 65-66. Sám sv. Bernard z Clairvaux († 1303) bojoval proti zavedeniu sviatku Nepoškvrneného počatia ako proti nezdôvodnenej novote. Porov. KANDERA , P.: *Boh Vykupitel*. Košice : 1992, s. 204.

[5] Porov. PIUS IX.: Apoštolský list INEFFABILIS DEUS (1854) 11. In: POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, s. 30.

[6] S touto možnosťou by zrejme súhlasili mnohí scholastici. Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 65-66.

[7] To, že môže byť v Cirkvi mnoho tých, ktorých vieroučná mienka je v rozpore s mienkou pravdivou a Bohom zjavenou, dosvedčuje aj Prvý vatikánsky koncil, keď hovorí, že nie je málo tých, čo sa vzpierajú autorite pápeža, a práve preto koncil vidí ako potrebné definovať pravdu o primáte

a neomylnosti pápeža (porov. DS 3072).

[8] Porov. PIUS IX.: Apoštolský list INEFFABILIS DEUS (1854) 19. In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, s. 38.

[9] Ako to bolo napríklad pri definovaní neomylnosti pápeža (porov. DS 3072).

[10] Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 56.

[11] Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 57.

[12] Porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 48 – 52, porov. POSPÍŠIL, C.V.: *Hermeneutika mystéria*. Kostelní Vydří : Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 121.

[13] PIUS IX.: Apoštolský list INEFFABILIS DEUS (1854) 23. In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, s. 40, (DS 2803).

[14] Porov. PIUS XII.: Apoštolská konštitúcia *Munificentissimis Deus*(1950)45 – 46. In : POSPÍŠIL, C.V.: *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*, Olomouc : Matice cyrilometodějská s.r.o., 2000, s. 64, DS 3903.